

Türkiye’de Çevrimiçi Okuma Üzerine Yapılan Çalışmaların Analizi * **

Musa ÇİFCİ ***
Süleyman ÜNLÜ ****

Öz

Bu çalışmada, Türkiye’de çevrimiçi okuma üzerine yapılan çalışmaların incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma tekniklerinden “ doküman taraması” yapılarak elde edilen verilerin analizinde “ betimsel analiz” tekniği kullanılmıştır. Çalışmanın ilk aşamasında Ulusal Tez Merkezi’nde yayımlanan özet ve tam metin tezler “çevrimiçi okuma, elektronik ortamlardan okuma, internette arama – anlama stratejileri” anahtar kelimeleri ile araştırılmış; daha sonra Dergi Park, TRDizin, Google Scholar, Millî Kütüphane ve Ulusal Toplu Katalogdan yararlanılmıştır. Dijital ortamlarda yapılan okuma etkinlikleri, çevrimiçi (online) okuma, ekran okuma, dijital okuma / okuryazarlık ve çevrimiçi (online) okuryazarlık gibi kavramlarla ifade ettiği için çalışmaya, bu anahtar kelimelerle, literatür taramaya devam edilirken karşılaşılan çevrimiçi okumayı ilgilendiren yeni okuryazarlık, internette bilgi arama, çevrimiçi bilgi arama stratejileri, ekrandan okuma, e – kitap okuma, internet tabanlı okuma, internet üzerinden okuma gibi anahtar kelimeler de dahil edilmiştir. Araştırmanın bulgularında en fazla yayının 2018 ve 2019 yıllarında yapıldığı görülmektedir. 2010 – 2020 yılları arasında ise yapılan çalışmaların, 37’si yüksek lisans, 6’sı doktora tezi ile 80’i makale ve 17’si bildiridir. Tezlerin en fazla yapılmış olduğu üniversiteler arasında Gazi, Hacettepe ve Sakarya Üniversitesi yer almaktadır. Turkish Studies ise en fazla yayının yapıldığı dergidir. Makalelere yazar sayılarına göre bakıldığında genellikle iki yazarlı oldukları görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: çevrimiçi okuma, internette arama – anlama stratejileri, yeni okuryazarlık becerileri.

Analysis of the Studies on Online Reading in Turkey

Abstract

In this study, we aimed to investigate the work done in Turkey on online reading. In the study, “descriptive analysis” technique was used to analyze the data obtained by conducting a qualitative research technique, called “document analysis”. In the first stage of the study, a search was made in the summaries and full-texts of the theses that were indexed in the National Thesis Center of Republic of Turkey’s Council of Higher Education with the following keywords: online reading, electronic reading, internet searching – understanding strategies, internet information search, online information search strategies, screen reading, e – book reading, internet based reading, internet reading. Then, Dergipark, ULAKBIM, Google Scholar, National Library and National Collective Catalog databases were used for the same purpose. Some findings

* Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Doktora Programı dâhilinde yürütülmekte olan 6. Sınıflarda Çevrimiçi Okuryazarlık Becerisinin Geliştirilmesi isimli doktora tezinden üretilmiştir.

** Araştırmanın etik kurulu izni: Uşak Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu, 06/09/2019, 2019-46.

*** Prof. Dr.; Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Bölümü, musa.cifci@usak.edu.tr. ORCID: 0000-0002-3758-7170.

**** Doktora Öğrencisi; Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, suleymanunlu45@gmail.com ORCID: 0000-0002-2188-3688.

of the study are as follows: most of the published works were written in 2018 and 2019. In between the years of 2010 and 2020, 37 of the published works were masters theses, 6 of them were doctoral theses, 80 of them were articles and 17 of them were articles. The universities that published most of those theses were: Gazi University, Hacettepe University, and Sakarya University. Most of the articles published on this topic were published in the journal called Turkish Studies. When the articles were examined based on the number of the authors, it was seen that most of them were co-authored by two authors.

Keywords: Online reading, search-comprehension strategies on internet, new literacy skills,

Giriş

Günümüzde dijital yerli olarak dünyaya gelen çocuklar, okula başlamadan önce bilgisayar, tablet gibi dijital araçların farkında olarak okul çağına başlamaktadırlar. Çocukların ilköğretim ve ortaokula başlamasıyla birlikte internet aracılığıyla bilgiyi araştırma, elde etme, eleştirel değerlendirme, sentezleme ve iletme becerilerini geliştirmeye yönelik uygulamalara ihtiyaç duyulmaktadır. Yeni okuryazarlıkların hayatımızda var olan standartlarımızı etkisi altına alan bilişim teknolojilerine uyum sağlamaya yönelik gerekli olan beceri, internette arama-anlama stratejileri ve düzenlemelerden oluştuğu düşünülmektedir. Çevrimiçi araştırma ve anlama olarak adlandırılan çevrimiçi bilgileri öğrenmek için okumak; özellikle çevrimiçi bilgileri bulma, değerlendirme, sentezlemenin yanı sıra bilgiyi başkalarına iletme becerileri ve stratejilerini gerektirmektedir.

Yeni teknolojilerin ortaya çıkması ve sosyal uygulamalardaki değişikliklerle okuryazarlığın tanımı değişmektedir (Leu, McVerry, O'Byrne, Kiili, Zawilinski, Everett-Cacopardo, & Forzani 2011). Okuryazar olmak artık sadece okumayı ve yazmayı öğrenmek demek değildir. Okuryazar olmak, okuduğu bilgileri analiz edebilen, sentezleyebilen, değerlendirebilen bunun sonucunda da okuduğu bilgileri gerekli kişilere iletebilen bireyleri ifade etmektedir. Okuryazar bireylere yardımcı olmak amacıyla internet araştırmaları, derslerde müfredatın bir parçası hâline getirilebilir.

İnternet araştırmaları, müfredatı daha bireysel hâle getirebilmekte ancak yapılacak bir araştırmada konu seçiminde, bilgilerin bulunmasında, değerlendirilmesinde, analiz edilmesinde ve sunulmasında daha çok araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. İnternet, ergenlerin genel olarak anlama ya da okuryazarlık becerilerini geliştirmelerine yardımcı olmak için kullanılabilir bir metindir (Baildon ve Baildon, 2008). Ergenlerin yeterli araştırma becerisine, uygun bilgileri bulma uzmanlığına veya aradıkları sitelerin güvenilirliğini kontrol etme deneyimine sahip olmadıkları ifade edilmektedir. Ergenlerin dijital dünyada başarılı olabilmeleri için sosyal ve diğer nedenlerle teknolojiyi nasıl kullanacaklarını öğrenmeleri gerekmektedir (Moje, Young, Readence ve Moore, 2000).

Sutherland-Smith (2002) internetin toplum üzerinde yarattığı etkinin ve eğitimin göz ardı edilemeyeceğini belirtmekle birlikte internetin okul dışındaki ergen okuryazarlığının bir parçası olduğunu ifade etmektedirler. İnternetin okul dışındaki ergen okuryazarlığının bir parçası hâline gelmesiyle öğrencilerin istihdam açısından geleceğinin ayrılmaz bir parçası olacağını, bilgiyi etkin bir şekilde sentezleyebilen, konumlandırabilen, değerlendirebilen ve iletebilen öğrencilerin ise başarılı olmalarına dikkat çekilmektedir (Leu, McVerry, O'Byrne, Kiili, Zawilinski, Everett-Cacopardo, & Forzani 2011). Ergenlerin bir konuyu seçebilmeleri, bilgiye ulaşmaları ve internet aracılığıyla bilgiyi sunma noktasında gerekli olan stratejileri nasıl kullandıklarını incelemenin ayrıca popüler medyada sunulan mesajlar aracılığıyla daha bilinçli tüketicilere dönüşmesine ve müfredat tasarlamada öğretmenlere yardımcı olacağı düşünülmektedir (Dalton ve Proctor, 2008).

Okulların çocukların okuryazarlık eğitim programına başlar başlamaz çevrimiçi deneyimlerini ve yeni okuryazarlık eğitimini entegre etmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir (Forzani ve Leu, 2012). Teknolojik bir toplumda, öğrencilerin bilgi ve fikirleri toplama, anlama, değerlendirme, sentez yapma, rapor hazırlama, sorulara cevap verme ve problemleri çözmek için özgün araştırmalar yapma, araştırdıklarını analiz etme becerilerine sahip olmaları gerekmektedir. Araştırma yapma, medya üretme ve medya metinlerini doğru anlama ihtiyacı, günümüzün müfredatının her yönüne

yerleştirilmiştir (CCSS 2012: 4). Yeni teknolojilerin eğitim ortamlarında kullanımı ile ilgili artan araştırmalar öğrencilerin çevrimiçi bilgilere erişirken kullandıkları süreçlere ilişkin daha özel bilgilere ihtiyaç duyulduğunu işaret etmektedir. Öğrencilerin Web’i nasıl kullandıklarını incelemenin bir yolunun da öğrenmelerinde daha aktif rol almalarını gerektiren anlamlı sorgulamaya dayalı müfredat projelerini tamamlamak için kullandıkları stratejilerinin analiz edilmesi olduğu düşünülmektedir. (Moore, Bean, Birdyshaw, & Rycik 1999).

İnternet kaynaklarının çoğalmas ve kullanılabilirliği, öğrencileri yalnızca basılı materyalin geleneksel metnine değil; aynı zamanda elektronik, çevrimiçi metinlere de maruz bırakmaktadır. Öğrenciler, hem geleneksel hem de temel akademik okuma becerileri ve stratejilerinin yanı sıra eleştirel okuryazarlık becerilerinin bir parçası olan elektronik metinlere uyum sağlamak için akademik okumada daha iyi becerilere ihtiyaç duymaktadır.

Çevrimiçi araştırma ve anlama yeni okuryazarlıklar sınıf okuma programları için önemli; çünkü ilk olarak, yeni okuryazarlıklar doğrudan bilgi kullanımı ve öğrenmeye odaklanırlar, bu nedenle de bu beceriler her düzeyde eğitimin merkezi konumundadır. İkincisi, problemleri çözmek için çevrimiçi bilgileri etkin bir şekilde okuma ve kullanma becerisi hem yaşamda hem de işte başarıyı tanımlamaktadır (PIAAC Expert Group on Problem Solving in Technology- Rich Environments, 2009).

Çevrimiçi okuma yeteneklerini beş basamakta toplanabilmektedir: (1) önemli soruları tanımlamak için okuma, (2) bilgiyi bulmak için okuma, (3) bilgiyi eleştirel olarak değerlendirmek, (4) bilgiyi sentezlemek için okuma ve (5) bilgiyi iletmek için okuma.

Çevrimiçi okuma üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde, üniversite öğrencilerine yönelik çalışmaların daha fazla olduğu (Altay ve Altay 2017; İnçeçay 2013; Kayaoğlu ve Akbaş 2014; Yamaç ve Ulusoy, 2017; Yamaç ve Öztürk, 2019), ilkökul, ortaokul ve lise düzeyindeki öğrencilere yönelik çalışmaların ise daha az olduğu görülmektedir. Çevrimiçi okuma, sadece üniversitelerde değil; eğitimin her kademesinde önemli olduğu için ilkökul, ortaokul ve lise düzeyindeki çalışmalara da yer verilmelidir.

Bu araştırmanın amacı; çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile ilgili 2010 - 2020 yılları arasında yapılan araştırmaların sonuçlarını bütüncül bir bakış açısıyla ortaya koymak ve genel eğilimlerini belirlemektir. Elde edilen bulgulardan hareketle çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile ilgili alan yazına katkı sağlanacaktır. Elde edilen sonuçların; çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile araştırma yapacak kişiler için hareket noktası niteliği taşımakla birlikte ulusal çalışmalar için toplu ve tasvir edilmiş bir kaynak niteliği taşıyacağı düşünülmektedir. Dijitalleşen dünyayla birlikte çevrimiçi okuma ön plana çıkmaya başlamıştır. Çevrimiçi okumanın gelecekte, günümüzdekinden daha fazla bir yoğun kullanımla, okumanın en önemli boyutlarından biri olacağına dikkat çekme ve çevrimiçi okumaya yönelik akademik çalışmaları daha geniş bir çerçevede ele alarak bu çalışmaların görünümüne göre ortaya çıkan araştırma ihtiyaçları konusunda akademik farkındalık oluşturabilme, bu araştırmanın yapılmasının temel nedenlerindedir.

Araştırmanın problemi; çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejilerinde var olan araştırma eğilimleri nelerdir? Bu temel sorudan hareketle aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. 2010 – 2020 yılları arasında çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile ilgili yayımlanan çalışmaların yıllara göre dağılımları nasıldır?
2. 2010 – 2020 yılları arasında çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile ilgili tezlerin yüksek lisans ve doktora durumuna göre dağılımları nasıldır?

3. 2010 – 2020 yılları arasında çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile ilgili yayımlanan çalışmaların gerçekleştirildikleri üniversitelere göre dağılımları nasıldır?
4. 2010 – 2020 yılları arasında çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile ilgili yayımlanan çalışmaların yayımlandıkları dergilere göre dağılımları nasıldır?
5. 2010 – 2020 yılları arasında çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile ilgili yayımlanan çalışmaların makalelerin yazar sayıları dağılımları nasıldır?
6. 2010 – 2020 yılları arasında çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile yayımlanan araştırmaların çalışma gruplarının (İlkokul, ortaokul, lise, Üniversite, Lisansüstü, Öğretim elemanı vb.) dağılımları nasıldır?
7. 2010 – 2020 yılları arasında çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile çalışmalarda kullanılan araştırma yöntemlerinin dağılımı nasıldır?
8. 2010 – 2020 yılları arasında çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile yayımlanan çalışmalarda kullanılan veri analiz yöntemlerinin dağılımı nasıldır?
9. 2010 – 2020 yılları arasında çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile yayımlanan çalışmalarda kullanılan veri toplama araçlarının dağılımı nasıldır?
10. 2010 – 2020 yılları arasında çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile yayımlanan çalışmalarda kullanılan anahtar kelimelerin dağılımı nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma doküman incelemesi olarak tasarlanmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2011: 187) doküman incelemesini, araştırılacak olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizi olarak tanımlamaktadırlar. Elde edilen tez, makale ve bildiriler nitel veri analiz yöntemlerinden içerik analizine tabi tutulmuştur.

Çalık ve Sözbilir (2014), içerik analizi çalışmalarını; meta – sentez, betimsel ve meta – analiz olmak üzere üç grupta toplamıştır. Meta-analizin amacı (Çalık, Ünal, Coştu, & Karataş, 2008; Çiltaş, Güler & Sözbilir, 2012; Göktaş, Hasançebi vd., 2012; Göktaş, Küçük vd., 2012; Kılıç Çakmak, Kukul vd., 2015; Kızılaslan, Sözbilir, & Yaşar 2012; Umdu Topsakal, Çalık & Çavuş, 2012), araştırmacılar ve uygulamacılar için zengin bir başvuru kaynağı sağlamakla birlikte araştırma yapmak isteyen kişilerin iş yüklerini azaltmalarına ve zamanlarını daha verimli kullanmalarına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Durlak'a (1995) göre meta-analiz; belirlenen bir konuda yapılmış, bağımsız ve birçok araştırmanın sonuçları kullanılarak elde edilen bulguların analizini yaparak yeniden yorumlama yöntemidir (Şahin, 2005). Bu yöntem, daha önceden yapılan deneysel araştırma sonuçlarını ele alarak araştırmacılara nicel veriler sunmakta; tüm araştırmaların sonuçlarını birleştirerek genel bir sonuç ortaya çıkmasını ve araştırmanın istatistiksel anlamlılık düzeyini artırarak sonuçlar hakkında daha net bir ifadeye ulaşmayı sağlayabilmektedir (Dinçer, 2014; Sağlam & Yüksel, 2007).

Çalışmada içerik analizi türlerinden meta – sentezin seçilmesinin gerekçesi olarak belirli ölçütlerle ulaşılabilen konu alanı çalışmalarının benzer ve farklı boyutlarıyla ele alınması ve ele alınan konunun güncel bir konu olmasından dolayı çok sayıda yayının olmaması gösterilebilir.

Evren

Araştırmanın evreni, 2010 – 2020 yılları arasında Ulusal Tez Merkezi, Dergi Park, TRDizin, Google Scholar, Millî Kütüphane ve Ulusal Toplu Katalogda “çevrimiçi okuma, elektronik ortamlarda

Türkiye’de Çevrimiçi Okuma Üzerine Yapılan Çalışmaların Analizi

okuma, internette arama – anlama stratejileri” anahtar kelimeleri ile taranmış tez, makale ve bildirilerden oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırmada meta–senteze (tematik içerik analizi) alınan makalelerin seçilmesine 26.10.2019 ile 28.01.2020 tarihleri arasında başlanılmıştır. İnceleme çizelgesine son şekli verildikten sonra Ulusal Tez Merkezi, Dergi Park, TR Dizin, Google Scholar, Millî Kütüphane ve Ulusal Toplu Katalogda, çevrimiçi okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama–anlama stratejileri anahtar kelimeleri taranmıştır. Literatür taramaya devam edilirken karşılaşılan çevrimiçi okumayı ilgilendiren yeni okuryazarlık, internette bilgi arama, çevrimiçi bilgi arama stratejileri, ekrandan okuma, e – kitap okuma, internet tabanlı okuma, internet üzerinden okuma gibi anahtar kelimeler de dâhil edilmiştir. Bazı kaynakların taranması birkaç kez tekrarlanmıştır. Tarama sonucunda 43 tez, 80 makale, 17 bildiri olmak üzere toplam 140 çalışmaya ulaşılmıştır.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada, yayın inceleme çizelgesi oluşturulmuştur. Bu çizelgenin oluşturulmasındaki amaç, kodlamaları bütüncül olarak görebilmezdır. Bu çizelge oluşturulurken Dağhan, Akkoyunlu (2015) ve Haymana’nın (2019) çalışmalarından yararlanılmıştır. Kodlama yapılmadan önce uzman görüşüne başvurularak yayın inceleme çizelgesinin uygunluğuna karar verilmiştir. Bu yayın inceleme çizelgesinde incelenecek tezlerin türüne, yayın yılına, yayımlandıkları üniversiteye, araştırma grubunun niteliğine, araştırmanın yöntemine, araştırmalarda kullanılan veri analiz yöntemine, araştırmalardaki veri toplama araçlarına, makalelerdeki yazar sayılarına, anahtar kelimelere, yayımlandıkları dergi adına yer verilmiştir.

Tez, makale ve bildirilerin belirlenen başlıklara göre kodlanması yaklaşık 3 aylık bir sürede tamamlanmıştır. İlk kodlamada kullanılan araştırma yöntemi, analiz yöntemi, veri toplama araçları gibi araştırma sorularından oluşan kısımlar tekrar gözden geçirilmiştir. Verilerin analizi sonrasında çalışmanın bulgular kısmında frekanslara yer verilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmacı tarafından kodlama süreci tamamlandıktan sonra toplam 140 makaleden 14’ü (%10’u) rastgele seçilmiş ve bunların kodlamaları uzman görüşüne başvurularak kontrol edilmiştir. Kodlamalarda meydana gelen hatalar giderilmiştir. Bu 14 makaleden başka 30 makale daha seçilerek araştırmacının yaptığı kodlamalardan bağımsız şekilde yeniden kodlanmıştır. Araştırmacı kodlamayı bitirdikten sonra üzerinde kesin yargıya varılamayan kodlar üçüncü bir uzman tarafından değerlendirilmiştir. Araştırmanın güvenirliliği için birbirinden bağımsız kodlayıcılar yer almıştır. Uzman kanısı olarak değerlendirebileceğimiz bu sürecin sonunda araştırmanın güvenirliliği güçlendirilmiştir.

Etik Kurulu İzni

Kurul adı = Uşak Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu
Karar tarihi= 06/09/2019
Belge sayı numarası= 2019-46

Bulgular

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İlk araştırma problemine ait çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile ilgili yayımlanan çalışmaların yıllara göre dağılımları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1.

Çevrimiçi Okuma, Dijital Okuryazarlık, Elektronik (Ekran) Okuma, Ekrandan Okuma, Elektronik Ortamlarda Okuma, İnternette Arama–Anlama Stratejileri ile ilgili Tez, Makale ve Bildirilerin Yayımlandıkları Yıllara Göre Dağılımı

Yıl	Tez	Makale	Bildiri	Toplam
2010		2		2
2011	1	1		2
2012		3		3
2013	4	5	2	11
2014	4	6		10
2015	4	8	3	15
2016	2	8	2	12
2017	2	8	3	13
2018	7	22	4	33
2019	15	17	3	35
2020	4			4
Toplam	43	80	17	140

Tablo 1 incelendiğinde, on yıl zarfında toplam 43 adet tez çalışması yapılmıştır. En fazla tez çalışmasının 2019 (f= 15) ve 2018 (f= 7) yıllarında yapıldığı görülmektedir. 2010 ve 2011 yıllarında 2, 2012 yılında 3, 2014 yılında 10, 2015 yılında 15, 2016 yılında 12 ve 2017 yılında 13 yayın yapılmıştır. 2010 ve 2012 yılında çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile ilgili olarak yapılan herhangi bir tez çalışmasına rastlanmamıştır.

Yayınlarının 1/3'ü (f= 22) sadece 2018 yılında yapılmış, bunu 2019 yılı (f= 17) takip etmiştir. Diğer yayınlarının yılları ve sayıları sırasıyla şöyledir: 2015, 2016 ve 2017 yılları (f= 8), 2014 (f= 6), 2013 (f= 5), 2012 (f= 3), 2010 yılı (f= 2). En az makalenin ise 2011 yılında (f= 1) yapıldığı anlaşılmaktadır.

2010 – 2020 yılları arasında toplam 17 bildirinin olduğu görülmektedir. Bunların 15'i 2015 yılı ve sonrasında. 2018 yılında 4, 2015, 2017, 2019 yıllarında 3, 2016 yılında 2 bildiri metnine rastlanmıştır. 2015 öncesinde ise sadece 2013'te 2 bildiri bulunmaktadır.

Toplamda en fazla yayın yapılan yıl 2019 (f= 35), bunu takip eden yıl ise 2018 (f= 33) dir. (2010 – 2016 yılları) arasında 55 yayına ulaşılmıştır. Buradan hareketle çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile akademik farkındalığa yönelik yapılan çalışmalarda 2018 ve 2019 yıllarında artış olduğu görülmektedir.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İkinci alt probleme ilişkin içerik analizine alınan tezlerin yüksek lisans ve doktora durumuna göre değerlendirilmesine ilişkin veriler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2.

Çevrimiçi Okuma, Dijital Okuryazarlık, Elektronik (Ekran) Okuma, Ekrandan Okuma, Elektronik Ortamlarda Okuma, İnternette Arama–Anlama Stratejileri İle İlgili Tezlerin Yüksek Lisans ve Doktora Durumuna Göre Değerlendirilmesi

	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
	37	6	43
Toplam	37	6	43

Tablo 2'de, çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile ilgili 37 yüksek lisans, 6

Türkiye’de Çevrimiçi Okuma Üzerine Yapılan Çalışmaların Analizi

doktora çalışmasının yapıldığı görülmektedir. Buradan hareketle çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile ilgili yüksek lisans tezlerinin artmasıyla birlikte doktora tezlerinin sayıca oldukça düşük kaldığı söylenebilir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında tezler değerlendirildiğinde tezlerin yürütüldüğü üniversitelere ilişkin betimsel istatistikler Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3.

Çevrimiçi Okuma, Dijital Okuryazarlık, Elektronik (Ekran) Okuma, Ekrandan Okuma, Elektronik Ortamlarda Okuma, İnternette Arama–Anlama Stratejileri İle İlgili Tezlerin Yayımlandıkları Üniversitelere Göre Değerlendirilmesi

Üniversite Adı	Tez Sayısı
Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü	6
Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü	4
Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü	4
Bahçeşehir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü	3
Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü	2
Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü	2
Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü	2
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü	2
İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü	2
Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü	2
Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü	1
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü	1
Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü	1
Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü	1
Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü	1
İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü	1
Atatürk Üniversitesi, eğitim Bilimleri Enstitüsü	1
Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü	1
Mersin Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü	1
Balıkesir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü	1
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü	1
Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü	1
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü	1
Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü	1
Toplam	43

Tablo 3’ten elde edilen bulgulara göre, çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile ilgili tezlerin yapıldığı üniversiteler değerlendirildiğinde, en fazla tezin Gazi Üniversitesi (f= 6) Hacettepe Üniversitesi (f= 4), Sakarya Üniversitesi (f= 4) ve Bahçeşehir Üniversitesinde (f= 3) yapıldığı görülmektedir. Bunları ikiser çalışmayla Uşak Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Marmara Üniversitesi takip etmektedir. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Mersin Üniversitesi, Balıkesir Üniversitesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi ve Necmettin Erbakan Üniversitesi’nde ise sadece birer tez yapılmıştır.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında değerlendirilen makalelerin hangi dergilerde yayımlandıkları incelenmiş, elde edilen bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4.

Çevrimiçi Okuma, Dijital Okuryazarlık, Elektronik (Ekran) Okuma, Ekrandan Okuma, Elektronik Ortamlarda Okuma, İnternette Arama–Anlama Stratejileri İle İlgili yayımlanan çalışmaların yayımlandıkları dergilere ilişkin Betimsel İstatistikleri

Araştırmaların Yayımlandığı Dergi Adları	Sayı
Turkish Studies	9
Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi	5
Eğitimde Kuram ve Uygulama	3
Kastamonu Eğitim Dergisi	3
Ana Dili Eğitimi Dergisi	3
Milli Eğitim	3
Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama	2
The Journal Of Academic Social Science Studies	2
Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi	2
Selçuk İletişim	2
Türkiye Eğitim Dergisi	2
Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	2
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi	2
Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi	2
Akademik Bilişim Araştırmaları Derneği	1
Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi	1
Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi	1
Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	1
Bilgi Dünyası	1
Buca Eğitim Fakültesi Dergisi	1
Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi	1
DTCF Dergisi	1
Ege Eğitim	1
Eğitim Bilimlerinde Akademik Çalışmalar	1
Eğitim ve Bilim	1
Erzincan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi	1
Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi	1
Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi	1
Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	1
International Journal of Progressive Education	1
İleri Eğitim Çalışmaları Dergisi	1
İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	1
Journal Of Instructional Technologies & Teacher Education	1
Journal Of Language And Linguistic Studies	1
Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi	1
Kuramsal Eğitimbilim Dergisi	1
Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi	1
Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi	1
MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi	1
Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları	1
Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi	1

RIGEO Review Of International Geographical Education Online	1
Sakarya Üniversitesi, Eğitim Dergisi	1
Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi	1
Sosyal Bilimler Dergisi	1
Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi	1
Turkish Online Journal Of Qualitative Inquiry	1
Türk İdare Dergisi	1
Türk Kütüphaneciliği	1
Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi	1
Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi	1
Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi	1
Toplam	80

Tablo 4’ten elde edilen bulgulara göre, 80 makalenin %10’unun (f=9) “Turkish Studies” dergisinde yayımlandığı görülmektedir. Onu sırasıyla Uluslararası Sosyal Araştırmalar (f= 5), Dergisi, Eğitimde Kuram ve Uygulama (f= 3), Kastamonu Eğitim Dergisi (f= 3), Ana Dili Eğitimi Dergisi (f= 3), Milli Eğitim (f= 3), Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama (f= 2), The Journal Of Academic Social Science Studies (f= 2), Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi (f= 2), Selçuk İletişim (f= 2), Türkiye Eğitim Dergisi (f= 2), Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (f= 2) Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi (f= 2), Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (f= 2) takip etmektedir. Listede yer alan diğer dergilerde ise sadece birer tane yazının yayımlandığı görülmektedir.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İçerik analizi yapılan makalelerin yazar sayıları incelendiğinde, yazar sayılarının 1 ile 4 arasında değiştiği görülmektedir. Tablo 5’te makalelerin ve bildirilerin yazar sayılarına ilişkin betimsel istatistikler sunulmuştur.

Tablo 5.

Çevrimiçi Okuma, Dijital Okuryazarlık, Elektronik (Ekran) Okuma, Ekrandan Okuma, Elektronik Ortamlarda Okuma, İnternette Arama–Anlama Stratejileri İle İlgili Makalelerin ve Bildirilerin Yazar Sayılarına İlişkin Betimsel İstatistikleri

Yazar Sayısı	Makale ve Bildiri Sayısı (f)
Tek Yazarlı	28
İki Yazarlı	48
Üç Yazarlı	15
Dört Yazarlı	6
Toplam	97

Tablo 5 incelendiğinde, makale ve bildirilerin büyük çoğunluğunun 2 yazarlı (f=48) olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla tek yazarlı (f=28), 3 yazarlı (f= 15) ve son olarak dört yazarlı (f=6) makaleler izlemektedir. Tezler tek yazarlı olduğu için çalışmaya dâhil edilmemiştir. Toplamda 193 akademisyen yazarın incelediğimiz konu alanına ilgi duyduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgulara bakılarak geleceğin önemli bir okuma alanı olan çevrimiçi ve dijital okuryazarlığa Türkiye’de de bir ölçüde hazırlık yapıldığı söylenebilir.

Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 6’da araştırma kapsamında tematik içerik analizi yapılan tez, makale ve bildirilerin çalışma gruplarına yer verilmiştir.

Tablo 6.

Çevrimiçi Okuma, Dijital Okuryazarlık, Elektronik (Ekran) Okuma, Ekrandan Okuma, Elektronik Ortamlarda Okuma, İnternette Arama–Anlama Stratejileri İle Araştırmaların Çalışma Grupları

Araştırmaların Çalışma Grupları	Makale Frekansı (f)
İlkokul	14
Ortaokul	18
Lise	10
Üniversite	60
Öğretmenler	4
Lisansüstü	2
Öğretim Elemanı	2
Makale-tez-elektronik kaynaklar	9
Diğer	21
Toplam	140

Tablo 6'dan elde edilen bulgulara göre, araştırmaların çalışma gruplarının başında en fazla üniversite öğrencilerinin yer aldığı dikkati çekmektedir (f= 60) Üniversite öğrencilerinden sonra 2. sıradaki grup ise ilkokul ve ortaokul öğrencileridir (f=32); bunu lise öğrencileri (f=10), makale – tez elektronik kaynakları (f=9), öğretmenler (f=4), lisansüstü (f=2) ve öğretim elemanlarıdır (f=2) izlemektedir. “Diğer” başlığı altında verilen çalışmalar (f=21) ise şu konularda yapılmıştır: PISA 2009 Türkiye verileri, Türkçe dersi öğretim programı, Türkçe ders kitapları, kazanım önerisi, farklı yaş kesimi, Türkiye’de bir ürüne ilişkin internet üzerinden bilgi aramış kişiler, huzurevinde yaşayan yaşlı kişiler, interneti kullanan ve internette alışveriş yapan tüketici, TÖMER (Türkçe Öğretim Merkezi), Batı Akdeniz bölgesinde yaşayanlar.

Tabloda, çalışma grubunu üniversite öğrencilerinin oluşturduğu araştırmaların ilkokul, ortaokul ve lise düzeyine yönelik araştırmalara göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Yedinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Çevrimiçi Okuma, Dijital Okuryazarlık, Elektronik (Ekran) Okuma, Ekrandan Okuma, Elektronik Ortamlarda Okuma, İnternette Arama–Anlama Stratejileri araştırmalarında kullanılan araştırma yöntemlerine ilişkin betimsel istatistiklere Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7.

Çevrimiçi Okuma, Dijital Okuryazarlık, Elektronik (Ekran) Okuma, Ekrandan Okuma, Elektronik Ortamlarda Okuma, İnternette Arama–Anlama Stratejileri İle Araştırma Yöntemlerine Ait Betimsel İstatistikler

Araştırma yöntemi	Kullanım sayıları (frekans)
Nitel araştırma yöntemi	
Olgu Bilim (Fenomenoloji)	9
Durum Çalışması	6
Eylem Araştırması	1
Kuram Oluşturma	-
Etnografi	1
Nitel	18
Nicel araştırma yöntemi	
İlişkisel (Korelasyonel) Araştırma	44
Tarama Araştırması	33
Deneysel Araştırma	5
Nedensel Karşılaştırma	2
Meta -Analiz	-
Nicel	8

Karma araştırma yöntemi	13
Toplam	140

Tablo 7’ye bakıldığında, tematik içeriğe göre incelenen 114 çalışmada araştırma yöntemi net bir şekilde ifade edilmişken bu araştırmalarda 18 nitel ve 8 nicel yöntemden hangi yöntemin kullanıldığı açık bir şekilde ifade edilmemiştir. 35 araştırmada nitel araştırma yönteminin, 92 araştırmada nicel araştırma yönteminin, 13 araştırmada ise karma araştırma yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Tablo 7’deki tüm yöntemler bütüncül bakış açısıyla ele alındığında, çalışmalarda araştırmaların çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Yapılan araştırmalarda kuram oluşturma ve meta-analiz araştırmalarına yer verilmemesi önemli bir saptama olarak ön plana çıkmaktadır. Eylem araştırmasına ise sadece bir defa yer verilmiştir. Ayrıca 5 araştırmada deneysel araştırmaya yer verilmesi diğer önemli bir bulgudur. Bu sonuçlardan hareketle nitel araştırma çalışmalarına çok az sayıda yer verildiği görülmektedir.

Sekizinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 8’de araştırma kapsamında tematik içerik analizi yapılan tez, makale ve bildirilerin veri analiz yöntemleri ve frekansları sunulmaktadır.

Tablo 8.

Çevrimiçi Okuma, Dijital Okuryazarlık, Elektronik (Ekran) Okuma, Ekrandan Okuma, Elektronik Ortamlarda Okuma, İnternette Arama–Anlama Stratejileri İle Tematik İçerik Analizi Yapılan Tez Makale ve Bildirilerin Veri Analiz Yöntemleri

Veri analiz yöntemi	Kullanım sayıları
Bağımsız Gruplar T- Testi, Tek Yönlü Anova	53
Betimsel İstatistik (Yüzde, Frekans, Minimum, Maksimum, Ortalama, Standart Sapma, Varyans)	51
İçerik Analizi	29
Mann Whitney – U Testi Ve Kruskall Wallis H	14
Faktör Analizi	7
Çoklu Regresyon	5
Doğrulamalı Faktör Analizi, Temel Bileşenler Analizi	4
Yapısal Eşitlik	3
Ki Kare Testi	3
Doküman İncelemesi	3
Hiyerarşik Lineer Modelleme (Hlm)	1
Tümdengelim – Tümarım (Etnografik çalışma)	1
Toplam	174

Tablo 8 incelendiğinde, tematik içerik analizine alınan çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri çalışmalarında en çok kullanılan veri analizi yönteminin Bağımsız Gruplar T- Testi, Tek Yönlü Anova (f= 53) olduğu görülmektedir. İkinci olarak betimsel istatistikler (f= 51), üçüncü olarak içerik analizi (f= 29), dördüncü olarak Mann Whitney – U Testi Ve Kruskall Wallis H (f= 14) yer almaktadır. Mann Whitney – U Testi Ve Kruskall Wallis H yöntemini sırasıyla, Faktör Analizi (f= 7), Çoklu Regresyon (f= 5), Doğrulamalı Faktör Analizi, Temel Bileşenler Analizi (f= 4), Yapısal Eşitlik (f= 3), Ki Kare Testi (f= 3), Doküman İncelemesi (f= 3), Hiyerarşik Lineer Modelleme (Hlm) (f= 1) ve Tümdengelim – Tümarım (Etnografik çalışma) (f= 1) izlemektedir.

Dokuzuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 9’da araştırma kapsamında tematik içerik analizi yapılan tez makale ve bildirilerin nicel – nitel veri toplama araçları ve frekansları sunulmaktadır.

Tablo 9.

Çevrimiçi Okuma, Dijital Okuryazarlık, Elektronik (Ekran) Okuma, Ekrandan Okuma, Elektronik Ortamlarda Okuma, İnternette Aram –Anlama Stratejileri İle Tematik İçerik Analizi Yapılan Tez Makale ve Bildirilerin Veri Toplama Araçları

Veri Toplama Araçları	Kullanım sayıları (frekans)
Nitel veri toplama araçları	
Görüşme	40
Gözlem	9
Doküman İncelemesi (video, camtasia video kayıtları, sesli düşünme)	5
Günlük	1
Nicel veri toplama araçları	
Ölçek	62
Anket	28
Testler (Başarı testi)	11
Form	7
Envanter (Hata envanteri vb.)	4
Toplam	167

Tablo 9’da görüldüğü gibi, tematik içerik analizine alınan çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejilerinde kullanılan nitel veri toplama araçlarından ilk sırada görüşme (f=40) ikinci sırada gözlem (f=9) üçüncü sırada, doküman incelemesi (video, Camtasia video kayıtları, sesli düşünme) (f=5) ve son olarak günlük (f=1) yer almaktadır. Nicel veri toplama araçlarından ise ilk sırada ölçeğin (f=62) olduğu görülmektedir. Ölçeği sırasıyla anket (f=28), Testler (f=11), Formlar (f=7) ve Envanter (f=4) takip etmiştir. Çalışmalarda nicel veri toplama araçları nitel veri toplama araçlarına göre daha fazla kullanılmıştır. Nitel araştırmalara yönelik çalışmalar az sayıdadır.

Onuncu Alt Probleme İlişkin Bulgular

Tablo 10’da araştırma kapsamında tematik içerik analizi yapılan tez, makale ve bildirilerin anahtar kelimeleri ve frekansları sunulmaktadır.

Tablo 10.

Çevrimiçi Okuma, Dijital Okuryazarlık, Elektronik (Ekran) Okuma, Ekrandan Okuma, Elektronik Ortamlarda Okuma, İnternette Arama–Anlama Stratejileri İle Tematik İçerik Analizi Yapılan Tez Makale ve Bildirilerde Kullanılan Anahtar Kelimeler ve Frekansları

Anahtar Kelimeler	Frekans (f)
Çevrimiçi / Online Okuma	7
Çevrimiçi Bilgi Arama	5
Çevrimiçi Arama Stratejileri	3
Çevrimiçi Okuduğunu Anlama	1
Çevrimiçi Okuma Algıları	1

Türkiye’de Çevrimiçi Okuma Üzerine Yapılan Çalışmaların Analizi

---

Çevrimiçi Okuma Aktiviteleri	1
Çevrimiçi Kapsamlı Okuma	1
Çevrimiçi arama okur – yazarlığı	1
Dijital Okuryazarlık	59
Elektronik / Ekran Okuma	19
Okuryazarlık	15
Okuma	14
Basılı / Matbu / Kâğıttan Okuma	13
Öğretmen Adayları	12
Yeni Okuryazarlıklar	10
Bilgi Arama Stratejileri ve Davranışları	9
Ekrandan Okuma	9
İnternet	7
Okuduğunu Anlama	6
Metafor	5
E-Kitap	5
Türkçe Öğretmeni Adayları	5
Arama Motoru	4
Bilgisayar Okuryazarlığı	4
Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları	4
Eleştirel Dijital okuryazarlık	3
Bilgi okuryazarlığı	3
Türkçe Ders Kitabı	3
Ortaokul Öğrencileri	3
Ölçek geliştirme	3
Geçerlik ve güvenirlik	3
Motivasyon	3
Lise Öğrencileri	3
Dijital Dönüşüm	3
Yaşam Boyu Öğrenme	3
Öğretmenler	3
Sağlık okuryazarlığı	3
Elektronik Ortamlarda Okuma	2
İnternette Arama –Anlama Stratejileri	2
İki Düzeyli Yeni Okuryazarlık Kuramı	2
Yeni Medya	2
Bilgisayar Destekli Dil Öğrenimi	2
Dijital Yeterlik	2
Fatih Projesi	2
Finansal Okuryazarlık	2
Hipermetinler	2
Kademeli Sorumluluk Aktarımı Modeli	2
Okuma Tutumu	2
Öğretim Elemanı	2
Öz- yeterlik	2
Siber Zorbalık	2
Sosyal Medya	2
Teknoloji	2
Teknoloji Destekli Dil Öğretimi	2
Türkçe Dersi Öğretim Programı	2
Türkçe Öğretimi	2

Üstbilişsel Okuma Stratejileri	2
Web 2.0 Araçları	2
Toplam	298

Bu araştırma çevrimiçi okuma üzerine yapılmış olan çalışmaların incelenmesine yönelik olduğu için Tablo 10'da ilk olarak çevrimiçi okuma (f=7) anahtar kelimelerine yer verilmiştir. Tablo 10 incelendiğinde en fazla kullanılan anahtar kelimenin Dijital Okuryazarlık (f=59) olduğu görülürken bu anahtar kelimeyi sırasıyla Elektronik / Ekran Okuma (f=19), Okuryazarlık (f=15), Okuma (f=14), Basılı / Matbu / Kâğıttan Okuma (f=13), Öğretmen Adayları (f=12), Yeni Okuryazarlıklar (f=10), Bilgi Arama Stratejileri ve Davranışları (f=9), Ekrandan Okuma (f=9) kelimeleri takip etmektedir. En az Kullanılan anahtar kelimeler ise Çevrimiçi Okuduğunu Anlama (f=1), Çevrimiçi Okuma Algıları (f=1), Çevrimiçi Okuma Aktiviteleri (f=1), Çevrimiçi Kapsamlı Okuma (f=1), Çevrimiçi arama okur – yazarlığı (f=1) takip etmektedir.

Sonuç olarak, çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile yapılan çalışmalarda kullanılan anahtar kelimelerde en çok kullanılanlar: Dijital Okuryazarlık, Elektronik / Ekran Okuma, Okuma, Basılı / Matbu / Kâğıttan Okuma, Okuryazarlık, Öğretmen Adayları ve Çevrimiçi / Online anahtar kelimeleri takip etmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama–anlama stratejileri ile ilgili konular üzerine yapılan tez, makale ve bildirimlerin 2018 ve 2019 yıllarında artış gösterdiği görülmektedir. 2020 yılındaki verilerin nasıl gerçekleşeceğini henüz bilmemekle birlikte gelecek yıllarda ekrandan okuma ve çevrimiçi okuma çalışmalarının araştırma konusu olacağı anlaşılmaktadır. Doğal olarak bu konudaki doktora tez çalışmalarının az olması beklenen bir sonuçtur; ancak onun da zaman içerisinde artış göstereceği tahmin edilebilir.

Çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile ilgili konularda yapılan çalışmaların Gazi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, Bahçeşehir Üniversitesi, Uşak Üniversitesi, Fırat Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi ve Marmara Üniversitesinde gerçekleştirilmiş olması, sadece bu üniversitelerin ilgili alandaki öğretim elemanı sayılarıyla açıklanamayacağı düşünülmektedir; akademik çalışma tür ve nitelikleri ile üniversiteler veya onların belli bölümleri arasındaki ilişkiler için daha farklı araştırmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Bu çalışmada sadece çevrimiçi okuma akademik yayın durumu bakımından yukarıdaki üniversiteler tespit edilmiş olmaktadır.

Çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama – anlama stratejileri ile ilgili konularda yapılan yayınların yer aldığı dergiler ortalama 18 yılını tamamlamış dergilerdir. Bu dergilerin tercih edilme nedenlerini elimizdeki verilere dayanarak açıklamanın ise yetersiz kalacağı düşünüldüğü için yazarların bu dergileri tercih etme sebeplerine yer verilmemiştir.

Çevrimiçi okuma, dijital okuryazarlık, elektronik (ekran) okuma, ekrandan okuma, elektronik ortamlarda okuma, internette arama–anlama stratejileri ile ilgili çalışmaların genellikle üniversite öğrencilerine yönelik yapıldığı, ilkökul ve ortaokul öğrencilerine yönelik çalışmaların ihmal edildiği görülmektedir. Bu da bize çalışmaların doğal hareket noktalarını göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Geleceğe hazırlanan bireylerin çevrimiçi ve diğer dijital ortam okuma alışkanlık ve becerilerini güçlendirmenin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Bundan sonraki çalışmaların da benzer çalışma grupları ile sürdürüleceği söylenebilir. Burada, öğretmenlerin çalışma grubu olduğu araştırmaların azlığı dikkat çekici görünmektedir. Yeni okuma becerileri olarak sayılabilecek çevrimiçi okuma, dijital okuma, ekrandan okuma gibi okuma çeşitleri konusunda öğretmenlerin de bilgi ve donanım bakımından güçlendirilmeleri, farkındalıklarının artırılması önemlidir.

Çevrimiçi okuma ile ilgili olarak yapılan çalışmaların yaklaşık otuz yıldır hatırı sayılır biçimde internet imkânlarının kullanıldığı Türkiye’de yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Üniversite öğrencilerine yönelik çalışmalar daha fazlayken ilkokul ve ortaokul öğrencilerine yönelik çalışmalar sınırlıdır. Üniversite öğrencilerine yönelik çalışmaları değerlendirecek olursak İnceçay (2013), yabancı dil olarak İngilizce öğrenen öğrencilerin çevrimiçi okuma stratejilerini ne sıklıkla kullandıklarını araştırmıştır. Altay ve Altay (2017), yabancı dil olarak İngilizce öğrenen öğrencilerin çevrimiçi okuma aktiviteleri ile üstbilişsel okuma stratejilerinin öğrencilerin okuma sınavı puanlarına etkisini araştırmışlardır. Kayaoğlu ve Akbaş (2014) ise İngilizce öğretmen adaylarının çevrimiçi okumaya yönelik düşünceleri, alışkanlıklarını ortaya koymaya çalışmışlardır. Keskin (2014) yaptığı çalışmada, kütüphane kullanma, çevrimiçi okuma, bilgisayar tutumu ve okulların bulunduğu yerleşim yeri büyüklüğü değişkenleri arasındaki açıklayıcı ve yordayıcı ilişkisini ortaya koymuştur.

İlkokul ve ortaokul öğrencilerine yönelik çalışmalara baktığımızda Aydemir’in (2017) yapmış olduğu doktora tezinde “internette arama-anlama stratejileri öğretimi” yoluyla ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin yeni okuryazarlık becerilerini geliştirmeyi amaçladığı görülmektedir. Aydemir, Sakız, Doğan ve Aşçı’nın (2017) yapmış oldukları çalışmada, internette arama-anlama stratejilerine yönelik kademeli sorumluluk aktarımı modeli kullanılarak ilkokul dördüncü sınıf öğrencilerinin yansıtıcı düşünme eylemleri incelenmiştir. Gülşen (2018) yapmış olduğu yüksek lisans tezinde İngilizceyi yabancı dil olarak öğrenen ilköğretim öğrencilerinin öğrenme özerlikleri ile okuma becerileri üzerindeki etkisini ölçmeyi amaçlamıştır.

Yapılan araştırmalardan da anlaşılacağı gibi bilgi edinme, araştırma yapma, habere ulaşma ve daha pek çok amaçla kullanılan çevrimiçi sayfaların sağlıklı şekilde okunmaları, güçlü ve bilinçli bir bilgi toplumu için vazgeçilmezdir. Bu nedenle geleneksel okumalarla giderek yaygınlaşan internet okumalarının ayrıntılı araştırmalara konu olması gerekmektedir.

İncelenen tez ve makalelerde nicel araştırmalara ağırlık verilmişken nitel araştırmalar ve karma yöntem araştırmaları ihmal edilmiştir. Yapılacak çalışmalarda nitel ve karma yöntemli çalışmalar desteklenmelidir.

Yapılan çalışmalarda betimsel istatistik, Bağımsız Gruplar t – Testi ve Tek Yönlü Anova, betimsel istatistik (yüzde, frekans, minimum, maksimum, ortalama, standart sapma, varyans) ve içerik analizine ağırlık verilmiştir. Diğer veri analiz yöntemleri ihmal edilmiştir. Bu veri analiz yöntemlerine yönelik çalışmalar desteklenmelidir.

Nicel veri toplama araçlarından en çok ölçek ve anket kullanılmıştır. Nitel veri toplama araçlarından ise en çok görüşme kullanılmıştır. Diğer veri toplama araçlarına yönelik çalışmalar yapılabilir.

Elde edilen sonuçlara dayanarak çevrimiçi okumaya yönelik daha çok kuramsal ve uygulamalı çalışmalara ihtiyaç duyulmakta, çevrimiçi okumanın önündeki sorun ve engeller keşfedilerek çevrimiçi okumaya yönelik çözüm önerileri sunan çalışmaların yapılması önerilebilir.

Kaynaklar

- Altay, I. F., & Altay, A. (2017). The impact of online reading tasks and reading strategies on EFL learners' reading test scores. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 13(2), 136-152.
- Aydemir, Z., Sakız, G., Doğan, M. C., & Aşıcı, M. (2017). Kademeli sorumluluk aktarımı modeli kullanılarak öğretilen internette arama-anlama stratejilerine yönelik öğrencilerin yansıtıcı düşünme eylemleri. *Journal of International Social Research*, 10(51), 629-640.
- Aydemir, Z. (2017). *İnternette arama-anlama stratejilerinin öğretimi yoluyla ilkokul 4. sınıf öğrencilerinin yeni okuryazarlık becerilerinin geliştirilmesi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Baildon, R., & Baildon, M. (2008). Guiding independence: Developing a research tool to support student decision making in selecting online information. *The Reading Teacher*, 61(8), 636-647.
- Common Core State Standards Initiative. (2012). Common Core State Standards Initiative: Preparing America’s students for college and career. 13 Mart 2020 tarihinde www.corestandards.org adresinden erişildi.

- Çalık, M., & Sözbilir, M. (2014). İçerik analizinin parametreleri. *Eğitim ve Bilim*, 39(174), 33-38.
- Çalık, M., Ünal, S., Coştu, B. & Karataş, F. Ö. (2008). Trends in Turkish science education. *Essays in Education*, Special Edition, 24(4), 23-45.
- Çiltaş, A., Güler, G. & Sözbilir, M. (2012). Türkiye’de matematik eğitimi araştırmaları: Bir içerik analizi çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12(1), 565-580.
- Dağhan, G., & Akkoyunlu, B. (2015). Eğitimde teknoloji kullanım sürdürülebilirliği üzerine yapılan çalışmalardaki genel eğilimler: Bir tematik içerik analizi çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 40(178), 225-253.
- Dalton, B. , & Proctor, C. P. (2008). The changing landscape of text and comprehension in the age of new literacies. In J. Coiro , M. Knobel , C. Lankshear , & D. J. Leu (Eds.), *Handbook of research on new literacies* (pp. 297–324). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Dinçer, S. (2014). *Eğitim bilimlerinde uygulamalı meta-analiz*. Ankara: Pegem Akademi.
- Forzani, E., & Leu, D. J. (2012, October). New literacies for new learners: The need for digital technologies in primary classrooms. *In The Educational Forum* 76(4), 421-424.
- Göktaş, Y., Hasançebi, F., Varışoğlu, B., Akçay, A., Bayrak, N., Baran, M., & Sözbilir, M. (2012). Trends in educational research in Turkey: A content analysis. *Educational Sciences: Theory & Practice* 12(1), 455-459.
- Göktaş, Y., Küçük, S., Aydemir, M., Telli, E., Arpacık, Ö., Yıldırım, G., & Reisoğlu, İ. (2012). Educational technology research trends in Turkey: A content analysis of the 2000-2009 decade. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 12(1), 191-196.
- Haymana, B. (2019). *Kitleli açık çevrimiçi derslerle ilgili yapılan araştırmaların incelenmesi: Tematik içerik analizi çalışması*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İncecay, G. (2013). Metacognitive online reading strategies applied by EFL students. *Journal of Theory & Practice in Education (JTPE)*, 9(4), 390–407
- Kayaoğlu, M. N., & Akbaş, R. D. (2014). Prospective English teachers' habits and perceptions of online reading. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 4(3), 19-34.
- Keskin, H. (2014). An investigation of factors influencing online reading/çevrimiçi okumayı etkileyen bazı değişkenlerin incelenmesi. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 10(3), 723-738.
- Kılıç Çakmak, E , Kukul, V , Çetin, E , Berikan, B , Kandemir, B , Pamukçu, B.S., ... Marangoz, M . (2015). 2013 yılı eğitim teknolojileri araştırmalarının incelenmesi: AJET, BJET, C&E, ETRD, ETS ve L&I dergileri. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 5(1), 128-160. doi: 10.17943/etku.17190.
- Kızılaslan, A., Sözbilir, M., & Yaşar, M. D. (2012). Inquiry based teaching in Turkey: A content analysis of research reports. *International Journal of Environmental and Science Education*, 7(4), 599-617.
- Leu, D. J. , McVerry, G. J. , O’Byrne, I. W. , Kiili, C. , Zawilinski, L. , Everett-Cacopardo, H. , & Forzani, E. (2011). The new literacies of online reading comprehension: Expanding the literacy and learning curriculum. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 55(1), 5–14.
- Moje, E. B. , Young, J. P. , Readence, J. E. , & Moore, D. W. (2000). Reinventing adolescent literacy for new times: Perennial and millennial issues. *Journal of Adolescent and Adult Literacy*, 43(5), 400–410.
- Moore, D. W. , Bean, T. W. , Birdyshaw, D. , & Rycik, J. A. (1999). Adolescent literacy: A position statement. *Journal of Adolescent & Adult Literacy*, 43(1), 97-112.
- PIAAC Expert Group in Problem Solving in Technology- Rich Environments (2009). PIAAC problem solving in technology-rich environments: A conceptual framework. OECD Education Working Papers, No. 36, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/220262483674>
- Sağlam, M., & Yüksel, İ. (2007). Program değerlendirilmede meta-analiz ve meta-değerlendirme yöntemleri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(18), 175-188.
- Sutherland-Smith, W. (2002). Weaving the literacy Web: Changes in reading from page to screen. *The Reading Teacher*, 55, 662–669.

- Şahin, M. C. (2005). *İnternet tabanlı uzaktan eğitimin etkililiği: Bir meta-analiz çalışması.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Umdü Topsakal, Ü., Çalık, M. & Çavuş, R. (2012). What trends do Turkish biology education studies indicate?. *International Journal of Environmental and Science Education*, 7(4), 639-649.
- Yamaç, A., & Ulusoy, M. (2017). The effect of digital storytelling in improving the third graders' writing skills. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 9(1), 59-86.
- Yamaç, A., & Öztürk, E. (2019). How digital reading differs from traditional reading: An action research. *International Journal of Progressive Education*, 15(3), 207-222.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Extended Abstract

Introduction

Today, the definition of literacy changes with the emergence of new technologies and changes in social practices (Leu, McVerry, O’Byrne, Kiili, Zawilinski, Everett-Cacopardo, & Forzani 2011). Being literate in today's world does not only mean learning how to read and write. Being literate refers to being an individual who can analyze, synthesize and evaluate the information they read and consequently convey the information they read to the relevant people. In order to help literate individuals, it is important to make internet research a part of the curriculum of regular lessons.

Sutherland-Smith (2002) states that the internet's impact on society and education cannot be ignored, and highlights that the internet is actually a part of adolescent literacy out of school. It is pointed out that while being a part of adolescent literacy, the internet will become an integral part of the future of the students in terms of employment, and that the students who can effectively synthesize, position, evaluate and transmit information will be successful (Leu, McVerry, O'Byrne, Kiili, Zawilinski, Everett). - Cacopardo, &Forzani 2011).

Online reading, one of the new literacy types, refers to the reading action by connecting to the internet and, it differs from digital reading, which focuses on reading on digital devices such as computers or mobile devices rather than reading on paper. According to Pino - Silva (2006), online reading includes eye interaction, computer screen, texts presented in hypertexts, and understanding verbal and non-verbal information.

Method

In this research, firstly, publication review chart was created. The purpose of creating this chart is to see the coding in a holistic way. While creating the review chart, it was inspired by the works of Akkoyunlu, Dağhan (2015), and Haymana (2019). Before starting coding the data, the appropriateness of the review chart was reviewed. In this review chart, the following items were included: The type of thesis and articles to be examined, the year of publication, the university in which they were published, the nature of the research group, the method of the research, the data analysis method used in the researches, the data collection tools in the researches, the number of authors in the articles, the keywords, the name of the journal in which they were published.

After the review chart has been finalized, the following keywords were searched in the National Thesis Center of Republic of Turkey’s Council of Higher Education, and Dergipark, TRDizin, Google Scholar, National Library and the National Collective Catalog databases: online reading, digital literacy, electronic (screen) reading, screen reading, reading in electronic media, searching and understanding on the internet. Searches in some resources have been conducted several times.

Conclusions and Implications

It was seen that the theses and articles on online reading, digital literacy, electronic (screen) reading, reading on screen, reading in electronic media, searching on the internet – understanding strategies have increased in 2018 and 2019.

It is observed that the studies on online reading, digital literacy, electronic (screen) reading, reading from the screen, reading in electronic media, searching on the internet and understanding strategies were carried out by the following universities: Gazi University, Hacettepe University, Sakarya University, Bahçeşehir University, Uşak University, Fırat University, Middle East Technical University, Çanakkale Onsekiz Mart University, Istanbul Commerce University and Marmara University. This situation can be explained to some extent by the higher number of the faculty members in the field of education in these universities. In addition, the higher number of graduate students in these universities may have also been effective.

The academic journals with publications on online reading, digital literacy, electronic (screen) reading, on-screen reading, reading in electronic media, searching and understanding on the internet are the journals that have completed an average of 18 years.

It is seen that the studies on online reading, digital literacy, electronic (screen) reading, reading on screen, reading in electronic media, searching on the internet – comprehension strategies were generally carried out with university, primary and secondary school students. This is important in terms of revealing the natural starting points of the studies.

It is understood in this study that there were insufficient number of studies conducted regarding online reading in Turkey, where the Internet is in use for nearly thirty years. Qualitative research and mixed method studies were neglected while quantitative research was emphasized in the thesis and articles examined. It is important to include qualitative and mixed methods in the studies to be carried out.

In the studies conducted, it was observed that descriptive statistics, Independent Groups t - Test and One Way Anova, Descriptive statistics (Percentage, Frequency, Minimum, Maximum, Average, Standard Deviation, Variance) and content analysis were emphasized. Other data analysis methods appear to be neglected.

In the studies, mostly scale and questionnaire were used as quantitative data collection tools. Among the qualitative data collection tools, it was seen that interviews were used more often. Some other studies should be conducted by using other data collection tools.